

שיחה על אמנות, לאומיות, מרחבים, דמיון ומציאות
עם האמנים **רון שהר בני ומיכה אולמן**, לרגל הצגת
התערוכה "מקום/אֶל-מקום" באוניברסיטה הפתוחה
(ינואר-אוגוסט 2020).

ד"ר חוה אלדובי וכרמית בלומנזון

שיח אמנים

הצילום: רון ארמון / ארמון אדום, תל אביב. עיצוב: אורנה גורן / אורנה גורן אדום, תל אביב. עיצוב: אורנה גורן / אורנה גורן אדום, תל אביב.

1 מהלך חורף ואביב 2020 הוצגה באוניברסיטה הפתוחה, בחלל בניין הכיכר, במסדרון הגבוה המוביל אל חנות הספרים "למדא" ולאולם צ'ייס, התערוכה המיוחדת של האמן רונן שהרבני. במסגרת התערוכה הוא "משוחח" עם גוף היצירה רב-השנים של האמן הוותיק מיכה אולמן.

בתערוכה הוצגו שלושה שולחנות חול ועליהם הקרנות של סרטי וידיאו שיצר שהרבני. הוצג גם סרט הווידיאו קלף שבו צילם שהרבני את אולמן כובש את האדמה ברגליו לקראת המיצב שלו כוס באום אל-פחם (2014), וכן המיצב אנכים: הצבה מיוחדת למקום, של עבודה קינטית המונעת על ידי בינה מלאכותית ובה עשרה אנכי בניין ועשרים ערוצי קול. עבודות נוספות של שהרבני שבהן הדפסות דיגיטליות הוצגו לצד עבודות על נייר של מיכה אולמן. שתיים מעבודותיו של אולמן הוצגו לראשונה לציבור בתערוכה זו (מיכה אולמן, צל שולחן, 1991, גרפיט על נייר, 50x70).

אולמן מתייחס אל האדמה כמרחב 'פוזיטיבי' ו'נגטיבי' בו-זמנית, כמסה וכחלל, כבית וכקבר. בעבודתו של אולמן האדמה האדומה היא קרקע, ספק יציבה ספק בוגדנית, וגבולות הם עניין זמני ושביר. בעבודותיו של שהרבני החול סופג לתוכו סימולציות דיגיטליות ומתעד את עקבותיהן. בהקשר הישראלי, כמו גם בהקשר הכללי-עולמי, התערוכה העלתה על הפרק סוגיות של מקום ושל גבולות, של שייכות ושל זרות.

בינאר אשתקד נפגשו שני האמנים לשיח על הקשר ביניהם ועל העבודה המשותפת וההשפעות ההדדיות. את השיח הנחו האוצרות ד"ר חוה אלדובי וכרמית בלומנזון. אנו מביאים כאן קטעים מהשיח המרתק, לצד צילומים של העבודות.

מיכה, אמרת באחד הראיונות שהמילה "מקום" בעברית היא אינסופית. היא כוללת את החומר הכי מוחשי, לצד הרוח הכי מופשטת. האם תוכלו להרחיב לגבי משמעות המושג "מקום" ביצירה שלכם?

אולמן: "הצורה המרכזית בעבודות שלי בחמישים השנים האחרונות פחות או יותר, היא הבור, החפירה. אני חושב שאין דבר יותר מקומי מבור שקושר את גורלו עם מקום. ככל שחפרתי גיליתי שבבור יש גם אוויר וככל שאני מגדיל את הבור, אפשר לומר שגם הגדלתי את האוויר או את השמיים – ואין דבר פחות מקומי מהשמיים, כך שבור מכיל את שניהם".

שהרבני: "מבחינתי העניין של מקום מתפרש על כמה מעגלים. אבל דבר ראשון אני שואל את עצמי מהם הגבולות, כי מקום מתייחס למהות פיזית. באינסטינקט הראשוני, הקשר בין אדם למקום הוא בכלל ברמה הרוחנית, אבל כל הנושא הזה של גבולות חודר לתוכנו, לתוך החרדות שלנו, לתוך התחושות שלנו, לתוך התאוות שלנו. אני חושב שבעבודה הזו הניסיון הוא להתייחס לגבול בכמה רמות: מהרמה המרחבית ועד לרמה הבסיסית ביותר שהיא הגבול ביני לבין המרחב שלי. אם מצליחים להגיע לרמה גבוהה יותר אפילו, זה יכול לטשטש את הגבול ולהביא אותנו להבנה שיש פה דבר אחד. לכן, כשאני מדבר על מקום, אני תמיד מנסה ליצור איזו קרקע שהיא לא יציבה, כדי להרעיד את הגבולות ולנסות לראות מה קורה מעבר ל'מקום', אם אפשר להגיע לשם".

רונן, יש לך שליטה וירטואוזית במציאות וירטואלית, אבל מצד שני אתה חוזר שוב ושוב לארגז החול בסטודיו. מה המשמעות של הקישור בין חול לבין מציאות וירטואלית?

שהרבני: "אני אלך קצת אחורה: למדתי בניו יורק ציור ופיסול, שהם האנטיתזה לניו מדיה או לווידיאו. במקביל עבדתי בתעשיית הקולנוע והמוזיקה לפרסומות בניו יורק ובלוס אנג'לס, ומה שקרה לי בתקופה הזאת הוא שפשוט קפצתי מפרויקט לפרויקט. כלומר, עבדתי שבועיים באופן אינטנסיבי מאוד בתעשייה, ואז חזרתי לבית הספר לאמנות ונכנסתי לעבודות שהן יותר פיזיות. בהתחלה היה לי קשה מאוד כי המקצבים הם שונים לגמרי, לכל מדיום יש את הקצב שלו. אבל לשמחתי, יש לי יכולת לחבוש כמה כובעים – אני יכול לחבוש את הכובע של הצלם או את הכובע של עורך הווידיאו, הכובע של האנימטור, של הצייר או של הפסל. הכלים הללו מאפשרים לי קפיצה במרחבי הזמן. המשחק בחול או בחומר מאלץ אותי לעבוד במקצבי זמן איטיים הרבה יותר, והמגע עם החומר חשוב לי מאוד ומטעין אותי".

זה מעגן אותך גם מבחינת מקום גיאוגרפי?

שהרבני: "מעניין שאת שואלת, כיוון שכאשר היינו בניו יורק, רינת אשתי, שהיא מטפלת באמצעות דיקור סיני ורפואה אלטרנטיבית, אמרה שחסר לי שם יסוד האדמה. לא הבנתי בהתחלה, ולקח לי שנים להפנים שלא מדובר סתם באדמה אלא ביסוד שלם. אתה יכול לשים אדמה בכיס, אבל אתה צריך את היציבות של האדמה. ואם

מדברים על חולות נודדים - הרי שהעבודה עוסקת גם ביציבות מול חוסר-יציבות. אני חושב שהמגע הזה נותן עוגן ויציבות. העיסוק עם האדמה המקומית חשוב מאוד. מיכה יוכל בוודאי להרחיב על המשמעות של נגיעה באדמה, על האופן שבו היא מקרקעת אותך. אולמן: "אני גם מסכים עם רונן שלא מספיקה אדמה בשקית או בכיס. צריך להרגיש את האדמה מתחת לסוליות. החיבור לקרקע חשוב. אני נטוע עמוק מאוד באדמה, באופן חומרי. אפילו החלל שמעל הקרקע הוא חומרי מאוד עבורי. אספר אולי כיצד כל זה התחיל: כשהייתי צעיר יותר מרונן, הייתי מכין רישומים של נופים. באחד הרישומים מופיעים קווים בסרגל, וראיתי שגם הסרגל יודע לשיר. מאז, הגיאומטריה והארכיטקטורה נכנסו לעבודה שלי. אצל רונן רואים דוגמה מרתקת לאופן שבו לוקחים את הדברים הלאה - למישהו שלוקח את אותם יסודות והולך איתם צעד קדימה במובן המלאכותי, הטכנולוגי והוירטואלי".

כאשר סיפרנו שרונן שהרבני פוגש את מיכה אולמן אנשים הרימו גבה: "מה? מה הקשר בכלל?" ואז פתאום אתה מביין: חול, אדמה והאופן שבו העיסוק בהם מתפתח. רונן, אתה יכול להתייחס קצת לעבודה "אנכים" שנוצרה ונהגתה בהתייחסות לחלל העמודים של האוניברסיטה הפתוחה שאותו תכננה עדה כרמי?

שהרבני: "כמו שאמרת, אנכים צמחה לתוך החלל במהלך העבודה על התערוכה. בזמן הזה עשינו שיפוץ בבית וכל היום הסתובבתי עם עין אחת סגורה, מסתכל ומשיגח שעושים הכול ישר, וכל הזמן מתווכחים איתי עם הפלס ואומרים לי: 'לא, לא, זה ישר'. כשהגענו לכאן וראיתי את החלל החווייתי הזה של שדרת העמודים, היה ברור לי שנוכל להקים שם משהו מיוחד כי מדובר בחלל מאתגר מאוד. בשלב מאוחר יותר רציתי להכניס גם סאונד שישלב את הקולות הפנימיים שיש לנו בכל דבר שאנחנו נוגעים בו, ואז חיפשתי טקסט שיחבר את המקום הזה של האנך, של ההיגיון. כך חזרתי למפגש עם מיכה לפני שש שנים, כשהצגנו יחד באום אל-פחם בתערוכה קבוצתית. שם היה רגע של חיבור, והיה לי ברור שאני רוצה להשתמש בו. רגעים כאלה של סנכרון, לפחות אצלי, באים ונעלמים. לא מדובר ב'הארה'. יש רגע שאתה עובד בסטודיו - מיכה, אתה בטח מכיר את זה - ואז אתה מרגיש פתאום סנכרון בינך לבין העבודה שלך". אולמן: "העבודה היא באמת מקסימה. כבר בווידיאו ששלחת אליי 'חשדת' בכך, ואכן, פה זה עובד מצוין. אפשר לראות אותה באופן פורמלי, כלומר מדעי, כי כל

הצד של הציוד הטכני מאוד משוכלל. אבל כשאתה עומד מולה, מה שחזק הוא אלמנט הזמן הממשי שבא לידי ביטוי בשעון, במוזיקה. יש אלמנט של מחול עם מקהלה. לכן יש לנו יצירה שמצד אחד היא כביכול טכנית ויבשה מאוד, אבל מצד אחר, מרשימה ונוגעת בצופים. "אבל אני רוצה לרדת רגע לקרקע המציאות ולומר משהו על העבודה של 'הדריכה', הווידיאו שמוקדן על הקיר שבו רואים אותי מרסק את האדמה עם הנעליים, ובעצם הופך את החול לגרגירים שאחר כך רונן יערום אותם ויעניק להם צורה (העבודה: קלף, 2014). העובדה שרונן צילם אותי בפעולה של מעיכה של אדמה גושית מאוד והפיכתה לחול, שהוא כמעט נזיל, הייתי אומר. רונן תפס אותי באמצע העבודה בסוג של ריקוד שיכול להזכיר קצת את המטוטלות והאנכים, אם רוצים.

אתה אמרת...

מיכה אולמן: "ככה אני רואה, כמבקר אובייקטיבי בתערוכה. אני שם, כאילו רוקד, בלי לדעת כלום. יש לי וידיאו מ-1975 שבו אני מועך אדמה ועושה משהו שהוא דומה מאוד לזה. והנה, מישהו צילם אותי מהצד. האדמה הזו היא מאום אל-פחם, היא מוצגת שם כתערוכה קבועה ונקראת כּוּס. סעידי אבר-שקרה שהזמין אותה, מציג אותה כעבודה קבועה ביחד עם הווידיאו של רונן. האדמה נלקחה בעמק יזרעאל במקום שנקרא בעבר אל-ג'ון, הכפר שבו אימא שלו נולדה. בגיל 12, בשנת 1948, הם נאלצו לברוח עם כל אנשי הכפר לצד השני בהרים, לאום אל-פחם. אז החומר התמים הזה - האדמה, בעצם מכיל, אם רוצים, גם את הסיפור של הנפּה. אז אם נחזור לתערוכה, גם אם לא יודעים את כל הסיפור הזה, עדיין, האדם דורך על אדמה, ואז אולי הוא דורך על מישהו, ואז צריך מקהלה, ובשביל מקהלה צריך להקשיב, ומחפשים איזון ומחפשים הרמוניה, וחזרנו לתנועה הנקייה כל כך והלא מזיקה, וכן הלאה".

ההיסטוריה שלנו בישראל היא באמת מסובכת מאוד ומורכבת ורצופה בסיפורים של עקירה, השתרשות ונדודים מכל הצדדים ומכל הכיוונים. אולי תוכל להגיד משהו על הפלונטר ההיסטורי הזה, הפלונטר של הגורלות?

שהרבני: "בגלגול הקודם היה מאחורי הסטודיו מפעל טקסטיל משגשג מאוד. בכלל, תעשיית הטקסטיל באזור הזה של תל אביב הייתה משגשגת מאוד והיא נעלמה כי הכול עבר לסין, כמו הרבה דברים אחרים. בעבודה ◀

מתוך קטלוג התערוכה בעיצוב החוצאה לאור של האו"ם, באישור מיכיה אולמן ורונו שחרבני

מתוך קטלוג התערוכה בעיצוב ההוצאה לאור של הא'י'פ, באישור מכה אולמן ורונן שהררני

סיטואציה של חוסר הבנה, ולפעמים צריך רק לסדר את התגיות ולהבדיל בין מה שמוליך למה שמבודד כדי שהזרם יעבור למקומות הנכונים, והסיטואציה תתבהר. הפלונטר הוא הגותי, הוא פלונטר של תשומת לב או הסתכלות על מציאות שיכולה להתפרש בכמה מצבים. אני חושב שזה מתבטא בכל העבודות, גם העבודה **אנכים** באו"פ – הדואליות הזאת בין תחושות ומחשבות להיגיון, לדברים מתמטיים או לדברים שהם יותר רוחניים או בלתי צפויים. אני חושב שבכל העבודות שלי, לאורך כל השנים, אני מציג את הדואליות הזאת. אני חושב שיש באמת המון שאלות הרות גורל על השולחן שבסוף צריך לתת עליהן את הדעת, להחליט על דרך, אבל לי כאמן יש את הפריבילגיה להשאיר קצוות פתוחים".

הזאת (**מוליכים ומבודדים**, 2018) חזרתי לרעיון הזה. יצרתי אותה כשהזמינו אותי לעשות עבודה ב'לילה לבן' בתל אביב על חברת החשמל במתחם החשמל. פתאום הבנתי את הדואליות הזאת בין מוליכים ומבודדים. ההתייחסות לסיטואציה הזאת עם חוטים שהם חוטי צמר שמבודדים ויכולים להיראות כחוטי חשמל מוליכים – זה הפלונטר האמיתי. כי יצרתי שם סיטואציה שבה נראה כאילו יש לנו פה מעגל חשמלי שאפשר להעביר דרכו זרם, ואז זה יעבוד; ואם בן אדם נורמטיבי יגיע לשם, הוא יפעיל את המתג של הזרם, אבל לא יקרה כלום, כי הכול עשוי חוטים מבודדים. התוצאה תהיה מתסכלת, כי הוא ירים את המתג של הזרם ויצפה שיזרום חשמל, אבל כלום לא יקרה. אני חושב שהסיטואציה הזו של מוליכים ומבודדים שמתערבלים ביניהם ומחליפים תפקידים היא

רון שהרבני

מיכה אולמן

כרמית בלומנזון

ד"ר חוה אלדובי

כמה מילים על העבודה המשותפת שלנו

מלאכי פרא: נגה אנגלר (התערוכה נקבעה למרץ 2020 אך נדחתה למועד בלתי ידוע בעקבות הקורונה)
מקום/אל-מקום: רונן שהרבני פוגש את מיכה אולמן (2020)
פואמה/פה אימה: **שערה במקום הפשע:** יהושע סובול // רותי הלבין כהן (2018-2019)
משוטטים #1: ורד אהרונוביץ', מתן בן טולילה, נועה בן-נון מלמד, ענת בצר, גרי גולדשטיין, טל ירושלמי, טליה ישראלי, אורלי מיברג, שחר מרקוס, מורן קליגר, מאיר רקוץ (2018)

ד"ר חוה אלדובי וכרמית בלומנזון משתפות פעולה בגלריית האוניברסיטה הפתוחה מזה כמה שנים. ד"ר חוה אלדובי (המחלקה לספרות, ללשון ולאמנויות) היא המנהלת האמנותית של הגלריה, ואוצרת-שותפה בחלק מן התערוכות. כרמית בלומנזון היא אוצרת אמנות עכשווית במסגרות שונות בארץ ובעולם ואוצרת את מרבית תערוכות הגלריה. שיתוף הפעולה האוצרותי-אקדמי ניזון מן הממשק המפריה בין תחומי מומחיותן, והתבטא עד כה בתערוכות הבאות: